Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“**ЗАТВЕРДЖУЮ**”

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ А.В. Пантелеймонов

“_____”_____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ГЕОПОЛІТИКА

рівень вищої освіти бакалавр

вид дисципліни міжфакультетська за вибором

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

28 серпня 2019 року, протокол № 11

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: канд. геогр. наук, доцент Ю.І. Кандиба

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Протокол від 27 серпня 2019 року № 8

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

_____ ____Нємець Л.М._____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «____» серпня 2019 року № ___

Голова методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ ___Жемеров О.О._____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни **«Геополітика»** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – сформувати знання про основи геополітики як практичного інструменту розв'язання регіональних проблем у світі та в Україні, розуміння сутності геополітичних процесів у сучасному світі та особливостей геостратегії провідних держав світу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- вивчити наукові основи геополітики;
- розглянути історичні етапи формування геополітики;
- вивчити основні школи, течії і парадигми геополітики;
- охарактеризувати сучасну геополітичну картину світу;
- проаналізувати геополітичні відносини у сучасному світі;
- виявити передумови і фактори сучасних геополітичних конфліктів у світі;
- прогнозувати перспективи розвитку геостратегічних векторів зовнішньої політики держав;
- дати оцінку геополітичного положення України.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
6-й	6-й
Лекції	
28 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
-	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
62 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання:

Знання:

- об`єктно-предметне поле геополітики;
- історичні етапи формування і розвитку геополітики;
- основні парадигми і концепції геополітики;
- основні школи і течії геополітики;
- особливості розвитку геополітичних епох та світосистемних геоекономічних циклів;
- геополітичні проблеми і тенденції постбіполярного світу;
- особливості геополітичної ситуації в регіонах світу;
- основні напрями геостратегії провідних геополітичних гравців світу;
- особливості геополітичного положення України.

Уміння і навички:

- розкривати суть основних концепцій геополітики;
- давати характеристику геополітичного положення регіонів і держав світу;
- виявляти фактори, що впливають на зовнішню політику держави;
- аналізувати сучасну геополітичну ситуацію у регіонах світу;
- здійснювати аналіз національних стратегічних інтересів держав світу;
- визначати головні напрями геостратегії держав на міжнародній арені;
- аналізувати передумови і фактори сучасних геополітичних конфліктів, різноманітні аспекти їх врегулювання;
- давати оцінку ролі України у світовому геополітичному просторі.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретико-методологічні основи геополітики

Об'єкт, предмет, завдання геополітики. Структура геополітики. Зовнішня та внутрішня геополітика. Загальні геополітичні дисципліни. “Галузеві” геополітичні дисципліни. Комплексні та прикладні геополітичні дисципліни. Міжпредметні зв’язки геополітики. Актуальні завдання сучасної геополітики.

Геополітичний простір, його сутність. Геополітичні поля. Геополітичні відносини. Геополітичний баланс сил. Геополітичний контроль. Типи контролю над геопростором. Категорії геополітики. Геополітична свідомість, її витоки. Основні закони геополітики. Закон планетарного дуалізму — протистояння телурократії й таласократії. Дискусійність законів геополітики. Парадигми геополітики.

Тема 2. Розвиток геополітичних ідей

Основні підходи до періодизації розвитку геополітики. Формування геополітичних ідей в античну епоху. Середньовічна геополітична думка. Географічний детермінізм як основа геополітичних ідей Нового часу.

Зародження геополітики як науки. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля. Геополітичні погляди Р. Челлена.

Концепція “Серединної Європи”. Геополітичні погляди К. Хаусхофера. Нацистська геополітика.

Теорія “морської могутності” А. Мехена. Геополітична теорія Х. Дж. Маккіндера. “Хартленд”.

Французька школа “географії людини” П.В. де ла Блаша.

Геополітична концепція Н. Спікмена.

Євразійство як геополітичне вчення. Ідеї провідних євразійців.

Школи геополітики:

Німецька школа: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, К. Шмітт.

Американська школа: А. Мехен, Н. Спікмен, С. Коен, І. Валлерстайн, С. Хантінгтон, З. Бжезінський.

Британська школа: Х. Маккіндер, П. Тейлор, А. Тойнбі.

Російська школа: В. Семенов-Тян-Шанський, П. Савицький, Л. Гумільов, О. Дугін.

Українська школа: Ю. Липа, С. Рудницький, В. Дергачов, М. Багров.

Основні течії геополітики: «органіцизм», атлантизм, континенталізм, євразійство.

Тема 3. Геополітична структура сучасного світу

Еволюція міжнародних відносин у XX ст. Трансформації міжнародних систем. Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Сучасна глобалізація. Уявлення про уніполярний світ. "Новий світовий порядок". Багатополярна і багатоярусна геополітична модель сучасного світу.

Теорії сучасного світовлаштування: модель геостратегічних сфер та геополітичних регіонів С. Коена, концепція зіткнення цивілізацій С. Хантінгтона, концепція уніполярного світу А. Страуса, гіпотеза «семи паралелей однополярного світового простору» Й. Ґалтунґа, концепція геостратегічних агентів та геополітичних центрів З. Бжезінського.

Геополітична структуризація світу. Геополітичні макрорегіони світу. Геополітичні регіони. Геополітичні субрегіони. Геополітичні "осі", "полюси" ("центри"). Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти. Регіоналізація геополітичних процесів. Держави світу. Основні геополітичні порядки (рівні) держав світу.

Геоекономічна структура світу. Моделі "Північ–Південь", "Захід–Схід". Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі геоекономічні простори на Землі.

Геополітика і Світовий океан. Державні території у Світовому океані. Території зі змішаним правовим режимом. Міжнародні території. Міжнародні протоки та канали.

Тема 4. Європа в геополітичному вимірі

Геополітичні та геоекономічні аспекти утворення і розвитку ЄОВС — ЄЕС — ЄС. Розширення ЄС на схід: геополітичні та геоекономічні наслідки. Геополітичні перспективи подальшого розвитку ЄС.

НАТО: геополітичні засади створення і розвитку. Трансформація НАТО. Геополітичне розширення НАТО, основні наслідки. Сучасна геостратегія НАТО.

Геополітика Великої Британії в повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Течер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії.

Геополітика повоєнної Франції. Геостратегія Франції на міжнародній арені при президенті Ш. де Голлі. Ядерний та космічний аспекти геополітики Франції. Геополітичні інтереси Франції в Африці. Сучасна геополітика Франції.

Геополітика ФРН. Об'єднання двох Німеччин. Формування нової геополітичної моделі сучасної ФРН. Геостратегія об'єднаної Німеччини в Європі та світі.

Геополітична ситуація в Середземномор'ї. Геополітика сучасної Італії в Європі. Геополітика Іспанії.

Геополітична ситуація в Центральній Східній Європі. Сучасні геополітичні інтереси держав регіону.

Тема 5. Геополітика провідних держав Азії

Геополітичне положення КНР. Геополітична ідея "Великого Китаю". Зростання геополітичної могутності. Геополітичні і геоекономічні аспекти взаємовідносин між КНР і США. Геополітична проблема Тайваню. Регіональна геополітика КНР.

Японія як геостратегічний союзник США. Проблема "Північних територій". Взаємовідносини між Японією і Китаєм. Регіональна геополітика Японії.

Геополітичні проблеми утворення незалежної Індії. Взаємовідносини між Індією і Пакистаном; лінія геополітичної напруги в Кашмірі. Відносини між Індією і КНР. Геостратегія Індії в басейні Індійського океану. Геополітика сучасного Пакистану.

Теорія ісламського світового порядку. Геополітичні проблеми взаємовідносин ісламського і західного світів. Арабські країни; спільні риси геополітики. Геополітична роль Саудівської Аравії. Геоекономічний потенціал Ірану, його геополітика.

Геополітика Туреччини, її роль у Чорноморському регіоні та на Близькому Сході. Геополітичні аспекти проблеми Кіпру.

Тема 6. Геополітика США

Історичний розвиток геополітики США. “Доктрина Монро”. Геополітичне розширення США в XIX ст. Концепція “ізоляціонізму”. Геополітика “великого кийка”. Прояви інтервенціонізму в кінці XIX ст., під час Першої світової війни. Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни.

Геополітика США періоду “холодної війни”. Доктрина Г. Трумена. Політика “стримування” СРСР. Геополітика “гнучкого реагування”. Період “розрядки”. “Ренесанс” “холодної війни”. Геополітична перемога США.

Неоатлантизм в теорії і зовнішній політиці США. “Превентивний інтервенціонізм”. “Гуманітарний інтервенціонізм”. Геополітична експансія США до басейну Перської затоки. Окупація Афганістану та Іраку.

Роль США в НАТО. Геополітика США в Європі. Взаємовідносини США з провідними державами Західної Європи.

Геостратегія США щодо сучасної Росії.

Геостратегія США щодо КНР. Геополітика США стосовно Японії. Геостратегічний “Джакотський трикутник”. Геостратегія США в Південно-Східній та Південній Азії. Стратегія США на Близькому Сході.

Геополітичні інтереси США в Африці. Геополітика США щодо країн Північної та Тропічної Африки.

Геостратегічна роль США в Америці. Геоекономічна інтеграція в НАФТА. Геополітичні інтереси США в Латинській Америці

Тема 7. Геополітика Російської Федерації

Геополітичні аспекти утворення і розвитку Російської імперії. Геополітика Російської імперії у XVIII — на початку XX ст.

Геополітика Радянського Союзу у міжвоєнний та повоєнний період. Доктрина Брежнєва. Доктрина Горбачова.

Російська Федерація — “геополітична спадкоємиця” СРСР. Погіршення геополітичного положення після руйнації СРСР. Внутрішня геополітика Росії.

Сучасна геостратегія Російської Федерації у світі. Геоекономічна стратегія. Воєнна доктрина. Політика забезпечення геостратегічного контролю над пострадянським геопростором.

Відносини Росії з ЄС. Взаємовідносини Росії з НАТО. Взаємовідносини Росії з провідними країнами Європи: Німеччиною, Великою Британією, Францією, Італією. Геостратегія Росії щодо країн Центральної та Східної Європи.

Геостратегія Росії щодо України.

Геостратегічний вектор Росії на співпрацю з Китаєм. Геополітичні аспекти взаємовідносин між Росією й Японією. Геополітика Росії в Південній Азії. Сучасна геостратегія Росії на Близькому Сході.

Геополітика Російської Федерації в Африці та Латинській Америці.

Тема 8. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці

Геополітичні процеси в Африці. Вплив західних держав на геополітичний і геоекономічний простір Африки. Міжетнічні і міжрелігійні конфлікти на теренах Африки. Регіональна інтеграція.

Арабські країни Північної Африки. Геополітична роль Єгипту. Магрібські країни: особливості геополітики і геоекономіки.

Геополітична ситуація в Західній Африці. Нігерія — провідний актор: зовнішня та внутрішня геополітика.

Геополітична ситуація в Центральній Африці; проблеми врегулювання конфліктів. Геополітична ситуація у Східній Африці.

Південна Африка — провідна країна континенту. Геополітика ПАР. “Африканський ренесанс”.

Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Субрегіональні інтеграційні угруповання. Гегемоністський вплив США на геополітичний і геоекономічний простір Латинської Америки: історія і сучасність. Антиамериканські тенденції в геополітиці окремих держав Латинської Америки. Геополітика Куби та Венесуели.

Геополітика Мексики; протиріччя між латиноамериканською солідарністю й економічною інтеграцією зі США.

Геополітична і геоекономічна роль Бразилії в Латинській Америці. Геостратегія Бразилії на міжнародній арені.

Геополітика Аргентини. Геополітика та геоекономіка Чилі.

Тема 9. Світовий політичний розвиток на початку XXI ст.: загальний геополітичний аналіз

Теорії щодо закономірностей світового політичного розвитку. Політична модернізація: теоретико-методологічний аспект. Моделі та новітні форми геополітичних перерозподілів. Глобалізація геополітики

Основи хронополітики. Виникнення та еволюція теорії великих геоекономічних та світосистемних циклів. Поняття «світосистема» та «світоекономіка».Теорії світових систем та принципи світосистемного підходу (Ф.Бродель, Б.Ерасов, К.Гілб, І.Валерстайн).

Сучасні форми «центр-періферійних» відносин та їх теоретичне обгрунтування.

Сучасні теоретичні проблеми світових геополітичних циклів–циклів гегемонії (Дж. Модельський, В. Томпсон, П. Тейлор, Н.Д. Кондратьєв, Дж. Голдстайн, І. Валлерстайн, В.Л. Цимбурський). Цикли гегемоній П. Тейлора. Теорія “геополітичної динаміки в зміні світових порядків”. “Великі цикли кон’юнктури“ М. Кондратьєва.

Тема 10. Геополітичні конфлікти в сучасному світі

Геополітичний конфлікт, типи геополітичних конфліктів. Міжцивілізаційні конфлікти.

Інформаційна геополітика. Геоінформаційні конфлікти. Інформаційні війни.

Війна як інструмент геополітики в історії людства. Воєнно-політичний конфлікт. Головні фактори, що викликають воєнно-політичні конфлікти. Виникнення і розвиток воєнно-політичного конфлікту. Об’єкт, предмет, засоби, суб’єкти воєнно-політичного конфлікту.

Типології воєнно-політичних конфліктів. Динаміка воєнно-політичних конфліктів. Типи стратегій держав. Результати воєнно-політичних конфліктів. Врегулювання конфліктів.

Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів.

Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.

Геоекономічний конфлікт. Геоекономічні війни.

Тема 11. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства

Геополітичні аспекти становлення незалежної України. Юридичне оформлення геостратегії української незалежної держави. Особливості геополітичного статусу України та необхідність їх врахування в українській геополітичній доктрині. Головні геополітичні реалії, що детермінують українську геостратегію: США, об’єднана Європа та Росія. Багатовекторність української геостратегії.

Україна в геополітичному просторі колишнього СРСР. Геополітичний сенс Кримської проблеми.

З. Бжезінський про українську державу як геополітичну вісь. С. Хантінгтон про цивілізаційну роздвоєність України. Г. Кіссінджер про місце та роль України в новій системі глобального балансу сил.

Тема 12. Геополітичні інтереси та національна безпека України

Національні інтереси сучасної України та їх геополітичні аспекти. Проблема “убезпечення” західного та євразійського векторів української геостратегії. Можливі наслідки інтегра-

ції України до Євразійського та Євроатлантичного простору. Південно-східний вектор української геостратегії в структурі українських геополітичних інтересів.

Національна безпека України та її геополітичні складові. Українські вчені про шляхи забезпечення національної безпеки України. Глобалізаційні процеси та проблема національної безпеки України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теоретико-методологічні основи геополітики	7	2				5	8	1				7
Тема 2. Розвиток геополітичних ідей	8	2				6	8	1				7
Тема 3. Геополітична структура сучасного світу	10	4				6	8	1				7
Тема 4. Європа в геополітичному вимірі	7	2				5	7					7
Тема 5. Геополітика провідних держав Азії	7	2				5	6					6
Тема 6. Геополітика США	7	2				5	6					6
Тема 7. Геополітика Російської Федерації	7	2				5	7	1				6
Тема 8. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці	7	2				5	6					6
Тема 9. Світовий політичний розвиток на початку XXI ст.: загальний геополітичний аналіз	7	2				5	8	1				7
Тема 10. Геополітичні конфлікти в сучасному світі	7	2				5	8	1				7
Тема 11. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства	7	2				5	8	1				7
Тема 12. Геополітичні інтереси та національна безпека України	7	2				5	8	1				7
Залікова робота	2	2					2	2				
Усього годин	**90**	**28**				**62**	**90**	**10**				**80**

4. Теми практичних занять

Програмою не передбачені.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Ознайомлення з теоретико-методологічними основами геополітики	5
2.	Ознайомлення з основними школами і течіями геополітики	6
3.	Вивчення геополітичної структури сучасного світу	6
4.	Опрацювання матеріалу за темою «Європа в геополітичному вимірі»	5
5.	Опрацювання матеріалу за темою «Геополітика провідних держав Азії»	5
6.	Опрацювання матеріалу за темою «Геополітика США»	5
7.	Опрацювання матеріалу за темою «Геополітика Російської Федерації»	5
8.	Опрацювання матеріалу за темою «Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці»	5
9.	Вивчення особливостей світового геополітичного розвитку на початку XXI ст.	5
10.	Ознайомлення з причинами та наслідками геополітичних конфліктів у сучасному світі	5
11.	Аналіз геополітичного становища України, її позиціювання у геополітичній стратегії світового співтовариства	5
12.	Визначення геополітичних інтересів та обґрунтування національної безпеки України	5
	Разом	*62*

6. Індивідуальні завдання

Програмою не передбачені.

7. Методи контролю

Поточний тестовий контроль, залікова робота.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання															Залікова робота	Сума
												Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т 10	Т 11	Т 12	-	-	30	70	100
		5	5	5	5	5	5									

Т3 – тестовий контроль
Т4 – тестовий контроль
Т5 – тестовий контроль
Т6 – тестовий контроль
Т7 – тестовий контроль
Т8 – тестовий контроль

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. – К.: МАУП, 2004. – 424 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
3. Василенко И.А. Геополитика: Учеб. пособие. – М.: Логос, 2003. – 205 с.
4. Василенко И.А. Политическая глобалистика: Учеб. пособие. – М.: Логос, 2003. – 359 с.
5. Василенко С.Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. – Одеса: ОДМА, 2000. – 208 с.
6. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Междунар. отношения, 1997. – 384 с.
7. Гаджиев К.С. Введение в геополитику: Учебник. – М.: Логос, 2003. – 432 с.
8. Гаєвський Б.А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1999. – 268 с.
9. Геополітика: Підручник / А.І. Кудряченко, Ф.М. Рудич, В.О. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 296 с.
10. Гольцов А.Г. Геополітиката політична географія: підручник / А.Г. Гольцов. – К.: Центр учб. літ-ри, 2012.
11. Дергачев В.А. Геополитика. – К.: ВИРА-Р, 2000. – 448 с.
12. Дергачев В.А. Глобальная геоэкономика: Трансформация мирового экономического пространства. – Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2003. – 238 с.
13. Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу. – К.: МАУП, 2002. – 232 с.
14. Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації. – К.: МАУП, 2003. – 376 с.
15. Дністрянський М.С. Геополітика: навчальний посібник / М.С. Дністрянський. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
16. Дністрянський М.С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології / М.С. Дністрянський. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003.
17. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / М.С. Дністрянський. – Львів, 2006.
18. Кандиба Ю.І., Кучер І.І. Політична географія з основами геополітики: Навчально-методичний комплекс. – Харків, 2010. – 96 с.
19. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: Учебник. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 479 с.
20. Куліченко О.О. Пріоритети та засади формування української геостратегії на перспективу / О.О. Куліченко // Історія: Наукові праці. Випуск 134. Том 147. – С. 133-136.
21. Мадіссон В.В., Шахов В.Л. Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 176 с.
22. Мадіссон В.В., Шахов В.Л. Сучасна українська геополітика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2003. – 176 с.
23. Мальський М.З., Мацях М.М. Теорія міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ, 2002. – 392 с.
24. Нартов Н.А. Геополитика: Учебник. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 359 с.
25. Поздняков Э.А. Геополитика. – М.: Прогресс-Академия, 1995. – 96 с.

26. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П. Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
27. Політична система України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 328 с.
28. Рудич Ф.М. Політологія: Курс лекцій. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького, 2000. – 200 с.
29. Сирота Н.М. Основы геополитики: Учеб. пособие. – СПб.: ИВЭСЭП; Знание, 2001. – 136 с.
30. Тихонравов Ю.В. Геополитика: Учеб. пособие. – М.: Инфра - М, 2000. – 269 с.
31. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф.М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. – 488 с.
32. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. — М.: Изд-во АСТ, 2003. — 603 с.
33. Цибульський С.І. Особливості геостратегії держав сучасності / С.І. Цибульський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 84, 2009. – С. 121 – 128

Допоміжна література

1. Андрианова Т.В. Геополитические теории XX в. (Социально-философское исследование). – М., 1996. – 178 с.
2. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, 2000. – 688 с.
3. Базив Д.П. Геополитическая стратегия Украины. – К., 2000. – 192 с.
4. Валевський О.Л., Гончар М.М. Структура геополітичних інтересів України. – К.: НІСД, 1995. – 99 с.
5. Василенко И.А. Диалог цивилизаций: социокультурные проблемы политического партнерства. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 272 с.
6. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. – К.: КІС, 2004. – 552 с.
7. Врублевський В.К., Хорошковський В.І. Український шлях. Начерки: Геополітичне становище України та її національні інтереси. – К., 1997. – 426 с.
8. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 3. – Ужгород: ЗакДУ, 2010. – 378 с.
9. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
10. Гумилев Л.Н. От Руси до России: Очерки этнической истории. – М.: Танаис ДИДИК, 1995. – 551 с.
11. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – М.: Айрис Пресс, 2004. – 556 с.
12. Дейвіс Н. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с.
13. Дергачев В.А. Геоэкономика Украины: теоретические и прикладные основы. – Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2002. – 244 с.
14. Дергачев В.А. Цивилизационная геополиика (Большие многомерные пространства). – Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2003. – 262 с.
15. Дністрянський М.С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології. – Львів: ЛНУ, 2003. – 111 с.
16. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів: ЛНУ, 2000. – 310 с.
17. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Отв. ред. Ю.А. Борко. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 471 с.
18. Зленко А. Дипломатия и политика: Украина в процессе динамичных геополитических перемен. – Харьков: Фолио, 2004. – 559 с.
19. Камінський А. Основи міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ, 2001. – 208 с.
20. Киссинджер Г. Дипломатия. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.
21. Колосов В.А. Политическая география. Проблемы и методы. – Л.: Наука ЛО, 1988. – 190 с.
22. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні відносини XX ст. – К.: Школяр, 1999. – 255 с.
23. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: В 3 т. — М.: Мысль, 1998.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Борисфен Інтел. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. – Режим доступу: http://bintel.com.ua/uk/article/osoblivosti_rozvitku/
2. Довідник ЦРУ по країнах світу. – Режим доступу: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/
3. Институт геополитики профессора Дергачева. – Режим доступа: http://dergachev.ru/book-geop-2004/index.html
4. Збигнев Бжезинский. Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы). – Режим доступа: http://lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt
5. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – Режим доступа: http://vehi.net/danilevsky/rossiya/index.html
6. Служба зовнішньої розвідки України. – Режим доступу: http://www.szru.gov.ua/
7. Служба внешней разведки РФ. – Режим доступа: http://svr.gov.ru/
8. The Security Service (MI-5). – Режим доступу: https://www.mi5.gov.uk/
9. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/
10. Представництво ООН в Україні. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/ua
11. Тексты по геополитической публицистике и вопросам мировой политики. – Режим доступа: http://www.geopolitics.ru/
12. Тексты по геополитической публицистике. – Режим доступа: http://www.patriotica.ru/subjects/geopolitics.html
13. МЗС України. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/4130.htm
14. «Чорноморська безпека». – Режим доступу: http://www.nomos.com.ua/
15. Велика ложа України. – Режим доступу: http://www.ukrmason.org/